

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

—•—•—
Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«Idjtihad» Constantinople

—•—•—
Téléph : 20865

xxviiième ANNÉE

İÇTİHAT

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 358

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye
için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdlısı

5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

—•—•—
Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi sekizinci sene

ABDULLAH CEVDET MERHUMUN HAYATINA AİT BİR KAÇ NOT

Bu gün Türk kütüphanesi irfanına tam altmış muazzam ve kıymetli eser bırakmış olan Abdullah Cevdet Bey Arapkirde 1284 rumî sene sinde doğmuştu . Binaenaleyh vefat ettiği zaman 63 yaşında idi .

Babası askerî mütekaaitlerden hoca zade müteveffa elhac Ömer Vasi Efendi idi .

İlk tahsilini Mamuretül'azizde yapmıştır .

sonra İstanbul Askerî Tıbbiyesine girmiş , 310 senesinde diploma almıştır . Uhtesine Tabip yüz başılığı rütbesi tevcih edilmiş ; Diyarı bekirde istihdam olunmuş , sonra yine İstanbul'a gelmiştir . İstanbulda 311 senesinde « fasit fikirler » inden dolayı Zaptiye Nazırı merhumu tevkif ettirmiş , bir vapura bindirerek Tırablusu garba nefy eylemiştir .

Abdullah Cevdet mektepten çıktığından bir sene sonra mücahitler sırasına girmişti . Daha yirmi yedi yaşında idi . Tırabulusu garpta iki

sene menfa hayatı geçirdikten sonra Tunus tarikile Avrupaya kaçmıştır .

Viyana sefareti tabipliğine tayin edildiği tarih 316 senesindedir . Burada üç sene kalmıştır .

Bu hizmeti Tırabulusgarpta ve Taş kışlada mahpus 76 kişinin tahliyesi şartile kabul ettiği sicilinde de mukayyettir . Fakak Abdullah Cevdetin memleketine asıl hizmeti buradan ayrıldıktan sonra başlamış , İsviçredeki mücahitlerle beraber bir taraftan hürriyet için memleket gençliğini kıyama , uyanmaya sevke uğra-

şırken diğer taraftan memleketin asıl uyanması esbabını ihzar etmiştir .

Bunlar , Abdullah Cevdeti daha asırlarca yaşatacak , Türk irfanında muazzam birer abide halinde yaşatacak olan eserlerdir , ki çoğu Avrupada hazırlanmıştı .

321 Senesinde te'sis ettiği İçtihat , Doktorun bütün ilmî , edebî , felsefî neşriyatının temel

direği idi . O , bir taraftan fikrî , bir taraftan içtimâî ve siyâsî hürriyete bu mecmua ile can vermeğe çalışırken diğer taraftan Avrupa medeniyetinin , hürriyetinin hiç bir lisanda eksik olmayan eserlerini birer birer tercüme ve tab ettiriyordu . Küçük bir matbaas ı vardı . Bu matbaayı şehirden şehire taşıyor , fakat bir ân boş bırakmayarak naklettiği eserlerin , İçtihadının basılmasına hasrediyordu . O günden , yani bundan 28 sene evvelinden bu güne kadar Abdullah Cevdetin İçtihat kütüphanesi serisine ithal et-

Tıbbiyeden çıktıktan sonra 1311

tiği eserler Abdullah Cevdet olmasaydı belki daha senelerce Türkçede görülmiyecekti . Bir taraftan İngiliz hakim şairi Shakespear , diğer taraftan Bayron , Şiller , Alfieri birer ikişer tercüme olunuyor , kitap halinde Avrupada intişar ediyordu .

Bunlar gizli gizli Türkiyeye girerek memleketi uyandırmaya bir peygamber eli gibi yorulmadan , bıkmadan çalışıyordu . Hiç bir inkılâbı yalnız askerî kuvvetlerin elde ettiği görülmemiştir . Türkiyedeki inkılâpların hepsinde fikrî hazırlıklar vardır . Bu hazırlıkların

her birinde Abdullah Cevdetin himmetini inkâr etmek nânkörlük olur . İşte 1324 inkılâbını , meşrutiyeti hazırlayan fikrî harekette de Abdullah Cevdetin içtihadı , onun peşinden gelen eserler mühim birer âmil olduğu gibi bu güne kadar Türk camiasının geçirdiği hayırlı inkılâpların hepsinde de Abdullah Cevdetin te'siri barizdir .

Meşrutiyet ilân edilince Abdullah Cevdet matbaasını , kütüphanesini İstanbula taşıdı . Bu defa , İstanbulda , artık memleketinde hürriyetin te'essüs ettiğini zannederek aynı neş-

softalığa harp açıyordu . Bu günkü inkılâpların temellerini yirmi iki sene evvel , henüz kimse- nin bahsetmediği bir sırada , içtihat etmişti . Bu yüzden Abdullah Cevdet tekfir edildi , gazetesi kapatıldı , hiç bir işe kayırılmadı . Fakat onun ısrarı bir cihadı mukaddes halini almıştı ve bu cihada senelerce sonra muzaffer olduğu zaman geri çekildi . Mamafih esasen her inkılâbın fikir ordusu kumandanları hareket başlar başlamaz geri çekilirler .

Bu mütevazı adam senelerden beri attığı

1898 de Genève de İstibdatla çarpıştığı esnada

riyata devam etti . Bu yüzden hiç bir hükûmet onu takdir etmedi , belki her devrin kahrına uğramakta devam etti . Çünkü Abdullah Cevdet Türkiyede henüz kadınların kapalı çarşafı içinde kocalarının yanında sokaga çıkmak hürriyetinden mahrum oldukları bir devirde çarşafın ahmaklığından , kadın serbestisinin lüzumundan bahsediyor , arap harflerinin kötü bir te'sis olduğunu , latin harflerini kabul etmemiz lâzım geldiğini ileri sürüyor , henüz şeyhül'islâmın fetvasile idare olunduğumuz devirlerde

fikirlerin inkişafını tahakkukunu uzaktan seyr etti .

* * *

Abdullah Cevdet o adamlardandır ki asıl kıymetleri ölümlerinden sonra anlaşılır . Nitekim şu bir ay içinde Abdullah Cevdet için yazılan yazılar , senelerden beri unutulmuş sayılan bu adamın kalplerin köşesinde ne derin bir yeri olduğunu gösterdi . Seneler sonra onun ismi büyük mütefekkir ve büyük mürşit olarak inkılâp tarihlerinin baş tarafında yazılacaktır .